

F-5

Anne-Lise Løvlie Schibbye

En dialektisk relasjonsforståelse i psykoterapi med individ, par og familie

Oslo: Universitetsforlaget, 2002.

Kr 398. 400 sider. ISBN 82 518 3873 8

Anmeldt av Waldemar Rognes

Anne-Lise Løvlie Schibbye er en kjent skikkelse i norsk klinisk psykologi. Som førsteamanuensis ved Psykologisk institutt, Universitetet i Oslo, gjennom 30 år, har hun kombinert forskning med undervisning og klinisk praksis, og gjennom dette inspirert og påvirket et stort antall studenter og kolleger. Det er derfor en viktig begivenhet når hun nå presenterer en syntese av kunnskapen hun har utviklet gjennom en lang profesjonell karriere.

Schibbyes tenkning er eksistensielt og dialektisk orientert. Med eksistensialistene betoner hun at mennesket er kastet inn i verden som et opplevende og fritt subjekt, som ikke kan tingliggjøres og som står i et subjekt-subjekt forhold til andre mennesker. I den angst som følger med denne «ut-kastethet» ligger også menneskets mulighet til frigjøring og selvrealisering. Med dialektikerne fremhever hun at utvikling skjer gjennom fortløpende overskridelser basert på selvavgrensning og konflikt, og at denne utvikling alltid finner sted i relasjoner der vi utgjør hverandres forutsetninger. Selvet dannes i forholdet til den Andre: Gjennom kommunikasjon uttrykker og utvendiggjør vi oss selv, for deretter å gjenfinne oss selv i den Andres reaksjoner, slik at selvet, via internalisering, alltid blir et *selv-i-relasjon*. Det er også i forhold til den Andre at vi utvikler evnen til å reflektere over og avgrense oss selv, et fenomen Schibbye kaller *selvrefleksivitet*. Dette fenomenet impliserer på sin side selvavgrensning, dvs. at individet symboliserer og strukturerer underliggende, ikke-symboliserte prosesser i henholdsvis «mine» og «dine». I dette perspektivet fremtrer psykopatologi som et resultat av at viktige mellommenneskelige forhold, og da spesielt tidlige tilkynningsforhold, er blitt angstbelagte og ikke i tilstrekkelig grad har gjort selvrefleksivitet og selvavgrens-

ning mulig. Dermed blir også personens forhold til andre ofte ureflekterte, uavgrensede, repeterende og fastlåste. Psykoterapeutens oppgave blir å løse opp slike fastlåste intra- og interpersonlige forhold ved å skape betingelser for *overskridende* forandring. Disse kan bare realiseres i en terapeutisk relasjon preget av *anerkjennelse*, og ved at terapeuten hjelper klienten til å skape grunnlag for ny selvavgrensning.

Det er en bok med en imponerende spennvidde. Forfatteren opptrer både som filosof og psykolog, som teoretiker og praktiker, og som empirisk forsker. Hennes ambisiøse prosjekt er å integrere store deler av det den dynamiske hovedstrøm i dag vet om selvutvikling, psykopatologi og behandling med en filosofisk ramme som atskiller seg ganske radikalt fra den tradisjonelle, empirisistiske. Dette gir boken et spennig preg og gjør den til et spennende eksempel på nødvendig teoriutvikling. Mens tradisjonell psykologi legger vekt på det ytre, objektive, kausale og lineære, betoner Schibbye det indre, subjektive (opplevelsesmessige) og sirkulære (gjensidige). Dette kommer til uttrykk på mange nivåer i hennes fremstilling, blant annet i hennes tilnærming til familiterapi, der hun i motsetning til systemteoretikerne eksplisitt tar utgangspunkt i de enkelte familiemedlemmenes opplevelse og forsøker å bygge opp en handlingsrelevant forståelse ut fra det. Schibbyes betoning av det subjektive og fenomenologiske innebærer også en sterk motstand mot alle former for tingliggjøring av personer og mellompersonlige forhold. I det hele tatt er hennes fremstilling gjennomsyret av en prisverdig skepsis til en isolerende, diagnostiserende og teknisk-instrumentell tilnærming til psykologisk behandling.

Etter min oppfatning lykkes Schibbye godt med sitt prosjekt. Når hun fremstiller andre forskeres begreper og funn i lys av sin egen metateoretiske ramme, trer disse ofte frem med en ny og utvidet mening. Også klinisk sett virker hennes dialektiske tankegang plausibel, og nettopp i den psykoterapeutiske delen av boken synes jeg hun viser seg som en særlig sensitiv tenker. For Schibbye dreier terapi seg mer om holdninger enn om teknikker, og hennes inngående, Hegel-inspirerte analyse av den *anerkjennende* holdning – lytting, forståelse, akseptering og toleranse – er etter min mening forbilledlig. I tillegg kommer at hennes teori om hvordan *overskridende* forandring kan befordres, utgjør et ytterst interessant bidrag.

Likevel er det noen sider ved Schibbyes arbeid som gjør meg en tanke reservert: For det første leg-

ger hun som de fleste klinikere liten vekt på presise, formelle definisjoner av sine begreper, på stringente resonnementer, og på å skille mellom premiss og konklusjon. Det later til at hun tror at begrepsord, inkludert for henne viktige ord som «dialektikk», «dialektisk relasjon» og «selvrefleksivitet», vil få presis mening av seg selv, bare ved å bli brukt om og om igjen i skiftende og stadig mer omfattende sammenhenger. Dette fører til at Schibbye stundom fremtrer som en noe uklar og «slippery» teoretiker.

Et annet forhold er at hun ikke synes å ha tatt konsekvensene av at filosofien siden Hegel og Kierkegaard har gjennomgått «en lingvistisk vending» som profilerer *språkets* betydning som et konstituerende moment i vår opplevelse av oss selv og verden. Det kan virke som hun overser at det er en begrepslogisk sammenheng mellom språk og reflektert bevissthet (bevissthet om bevissthet), og som hun tror at fenomener som relasjoner mellom mennesker, selvet-i-relasjon og selvrefleksivitet, kan etablere seg i et slags lingvistisk vakuum.

Schibbye henfaller ikke sjelden til hva jeg vil kalle «fenomenologisk slang»: Hun snakker f.eks. ustan-selig om «å leve delprosess», «leve seg selv i den andre» og «leve ut sin uavgrensethet». Denne sjargongen forsterker et inntrykk av mangel på begrepsdisiplin, og bidrar mer til å tilsløre enn til å avklare de fenomener det dreier seg om.

Tross disse innvendingene representerer Schibbyes bok et originalt og viktig bidrag til norsk klinisk-psykologisk litteratur. Den burde interessere alle som er opptatt av psykopatologi og psykologisk behandling.